

Primorje.

(Poknežena grofovina goriška in gradiščanska, mejna grofovina istranska s Tržaškim mestom in njegovim obmestjem.)

Vzemite zemljevid avstrijsko-ogrske monarhije v roke, in našli bodeite proti južnozahodnej strani avstrijsko Primorje, ki obsega Tržaško mesto z okolico, mejno grofovino istransko in pokneženo grofovino goriško in gradiščansko. To deželo oklepajo: na severu Koroško, na vzhodu Kranjsko, Hrvatsko in reški (kvarnarski) zaliv, na zahodu jadransko morje in Benečansko. Vse Primorje ima 7988 □ Km. zemeljskega površja, na katerem živé $\frac{3}{5}$ milijona ljudi. Prebivalci so malo ne vsi katoličani in po jeziku do malega skoraj sami Slovani. Nekaj Lahov in Nemcev živi le po večjih mestih. Vsa primorska dežela, razven dolénjega Posočja in nekaterih globokejših dolin, je hribovita dežela. Na severnih stranéh jo pokrivajo apneniške Alpe, drugod pa goli Kras. Podnebje v Primorji je zelo različno; po alpskem predelu in kraškej planoti je podnebje precej ostro, po leti navadno zelo suho in vroče, a po zimi, zlasti na Krasu, zelo mrzlo, posebno kadar brije huda burja. Ob dolenjej Soči, ob morskem obrežji in po kvarnerskih otocih je pa bolj mehko podnebje. Poletje je neprimerno dolgo in vroče, a zima kratka in mehka. Največja reka v Primorji je Soča. Pomnėti so še: Idrijca in Ipava. Voda se s Primorja vsa izteka v jadransko morje. Poljedelstvo je v Primorji zelo neugodno, a to zategadel, ker se le okoli Gorice in Gradiške nahaja rodovita zemlja. Na Krasu je zelo kamenit in plitev svet, kateremu navadno tudi môče primanjkuje. Sadjereji je južno podnebje sicer ugodno a žalibog se nikjer ž njo posebno ne pečajo, razven nekoliko po Goriškem. Vina se pridela v srečnih letih po ravnem in po brdih obilo. V Istri, na obronkih morskega brega, in po kvarnerskih otocih rastó smokve, mandeljni, oljka, turšica in riž. Oljka daje dobrega olja mnogo čez domačo potrebo. Travnikov je malo, a toliko več pašnikov, ki so pa le drobnici ugodni. Gozdov primanjkuje, in še s temi, kar jih je, prebivalci preveč nemarno ravnaajo. Posebno lepa sta cesarska gozda, trnovsko hojevje nad Gorico in motovunsko hrastje v Istri. — Živinoreja je slaba; konjev malo, a toliko več je mul in oslov, ovac in koz. Sviloreja se zmirom bolj in lepše razvija. Vsi pomorski kraji se pečajo z ribištvm; rib toliko nalové, da jih razpošiljajo daleč v notranje dežele. — Primorje ima to posebno lastnost, da se v njem ne nahajajo nobene kovíne, a toliko več ima lepega zidarskega kamenuja, katero se že od nekđaj pošilja preko morja v tuje dežele. — Kupčija je v Gorici in v primorskih mestih jako živahna, posebno pa v Trstu, ki je v resnici največje kupčijsko mesto našega cesarstva. Ta velika kupčija obsega prirodnine in obrtnijske izdelke.

Glavno mesto vsega Primorja je Trst, ki šteje okoli 90.000 prebivalcev. Tu imata deželni poglavar in škof svoj sedež. Na Goriškem je Gorica prelepo mesto s 16.000 prebivalci. To mesto ima prekrasno okolico z obilimi nogradi in živahno kupčijo. — V Gradišči je ječa za hudodelnike. — Oglej (Aquileja) je zdaj majhen kraj, a v starem času je bilo to sloveče mesto. — V Istri je Pázin glavno mesto s 3600 prebivalci. — Dalje so pómneti še naslednji kraji: Koper s 9000 prebivalci ima višjo italijansko gimnazijo; — Motovun z lepim hrastovim gozdom, ki daje dosti lepega lesa za avstrijsko

vojno brodovje; — Rovinj s 12.000 prebivalci; Poréč s škofovim sedežem; Pulj (Pola) z največjo luko za avstrijsko vojno brodovje. — K Istri se štejejo otoki Krk s škofovim sedežem; Cres in Lošinj. V Primorje je napeljena južna železnica (Ljubljana — Trst — Gorica na Laško; Št. Peter — Reška železnica). Iz Ljubljane drži tudi cesta preko Bistrice v Istro in na Reko, pa tudi preko Vipave na Gorico. I. T.

Črtice iz ruske zgodovine.

(Po Nestoru priobčuje A. K.)

9. Vladímer v krščánstvu (988—1014. l.)

Prímaši sv. krst je Vladímer bil trden kristijan, živèč v stráhu božjem, ter zidal je cerkve onód, kóder so ne davno stali poganski kumíri (malíki), pošiljal duhovnike po mestih in sélíh, da so ljudi krščevali, stróžil učilnice in zbiral v njih otroke boljshíh lidíj; a matere so plakale po svojih otrócíh, kakor po mrtvih, ker níjso še znale učénja.

Vladímer je ljubil tudi svojo vojsko, katero je imenoval družíno. Žível je rad veselo ter na knéžjem dvoru je vedno bil pír (gostí) pri knézu in brez kneza. In bilo je množstvo vsega. A kadar so se podpíli, začeli so ropotati na kneza, rekóč: „zlo je našim glavam, da je nam jesti z lesénimi žlicami, a ne srebrnimi!“ To slíšavši Vladímer velí izkovati žlice srebrne ter jesti družíni, govoreč takó: „s srebrom in zlatom ne najdem družíne, a z družíno najdem srebra in zlata.“

Spomináje se evangélskih beséd: „blázeni milostívi, ker bodo pomilováni,“ ukaže Vladímer na knéžji dvor prihajati potrénim in ubogim, in jemati si jedí, píjače in novcev. Postróživši tudi to, reče: „bolni in hrómi se ne morejo dolésti dvora mojega,“ in zato je ukazal stvoriti kóla, katera je nakladal mesá, ovočja (sadja) raznolíčnega, rib, medú v sodčkah in v drugih kvasú (neke kisle píjače) ter voziti po mestu, vprašaje: „kje je kdo bolán in potreben, ki ne more hoditi?“ In razdajalo se je tem na potrebo.

Na knežji pír k svetlemu solncu Vladímeru, kakor ga je imenoval narod, shajalo se je od vseh koncev zemlje ruske mnogo modrih lidíj in starcev, a njih umne beséde je Vladímer v slast poslušal. Ruski narod níj pri nobenem knezi stvoril tóliko pésnij, kólikor pri Vladímeru, o njem in o njega mogóčih vitezih.

Z okolnimi knezi: s poljskim, ogerskim in češkim je Vladímer žível v míru in ljubezni, a često mu je bilo vojevati na stépné divje pogáne, izlasti na Pečenége.

V 992. letu po Kristu je ruski véliki knez Vladímer šel na Hrvate. Ko se je vrnil s hrvatske vojne, evo, Pečenégi (divji pogani) pridó po ónej stráni od reke Sule. Vladímer se je vzdignil proti njim ter je srečal na vódi Tróbeži, na brodu, kjer je zdaj Prejesslávelj. Stal je Vladímer na tej stráni a Pečenégi na ónej; kajti níjso sméli ti na óno a ni óni na to stran iti. Prijaha pečenéški knez k reki, pokliče Vladíméra in reče njemu: „izpústi ti svojega móža a jaz svojega, da bi se boríla, ter ako tvoj móž ob tla udari z mojim, da ne bodemo vojevali za tri leta; ako li naš móž udari z vašim, da bodemo vašo